

Aruteluvormid Arvamusfestival

Meie eesmärgiks on arendada arvamuskultuuri ja innustada inimesi ise Eesti elu paremaks muutma. Selle saavutamiseks soovime luua keskkonna, kus diskussioonides suureneks AF osalejate aktiivsus, osalejatel tekiks üksteisega kontaktis olemise tunne, vaba ja rõõmus arutelukeskkond, kus igaüks tahab ja julgeb oma arvamust avaldada.

Antud dokument on abiks arutelujuhtidele arutelude planeerimisel. Valiku lihtsustamiseks on tabel jaotatud kahte ossa: **1. osalejaid kaasavad meetodid** ja **2. esinejakesksed meetodid**

1. OSALEJAID KAASAVAD MEETODID

Osalejaid kaasavate meetodite eesmärk on suurendada aktiivselt aruteludes osalevate inimeste osakaalu Arvamusfestivalil, anda võimalus võimalikult paljudele aruteludes kaasa lüüa, võimaldada tihedamalt siduda enda kogemusi ja näiteid käsitletava teemaga.

Tabel on jaotatud kolme ossa:

- Lihtsasti kasutatav meetod, ettevalmistatav lühikese aja jooksul, ei vaja eriteadmisi
- Keskmise raskusastmega meetod, vajab aega ettevalmistuseks
- Kõrge raskusastmega meetod, vajab aega ja eriteadmisi

- * VÄHENE kaasamine, kaasatakse üksikuid inimesi
- ** KESKMINE kaasamine, kaasatakse paljusid inimesi
- *** PÕHJALIK kaasamine, kaasatakse peaaegu kõiki inimesi

	Meetodid	Kirjeldus, näide	Soovituslik osalejate arv	Kommentaariid	(1) Osalejate kaasatuse määr
LIHTSAD meetodid	Küsimusteringid	Iga teema/mõttestarenduse järel küsitakse osalejailt küsimusi.	Piiramatult		*
	Helista sõbrale	Arutelu lõpus võta ja helista kohe ühele-viiele teemaga seoses sulle pähe tulevale inimesele, ütle mida sa selle teemaga seoses teha kavatsed või jaga oma mõtteid	Piiramatult		**
	Hääletused	Näita oma seisukohta, nt punased-kollased-rohelised kaardid või kleppides seinale post-it'eid või pesunöörile näpitsatega oma mõtteid, poolt-või-vastu seisukohti..	Piiramatult	- tundliku teema puhul kaaluda salajast hääletust	***
	Küsimused osalejatele	Küsimused mõtlemiseks igale inimesele nt enne arutelu tõstatatakse küsimus nt miks/kuidas, lõpus uuritakse, kas arvamus vahepeal muutus.	Piiramatult		***
	Häälestavad mängud	Soojenduseks, võib teha midagi füüsilist/liikumapanevat, soovitatavalt haakub teemaga/juhatab teemasse sisse (nt kohtumiste harjutus st 1 minutilise minivestlused etteantud teemadel erinevate paarilistega) millistest päevast tuled? milliste mõtete-tunnetega siia saabusid? 1 mõte, mis sind varasemate teemade juures on inspireerinud? mida sa selle teema juures kindlasti kuulda ei teha? millepärast tegid selle teema valiku?jne VÕI Kiirkohtingud - inimesed liiguvad juhendatult, vahetavad paarilisi, saavad 2-3 minuti vältel tuttavaks, või jagavad oma seisukohti kindlal teemal jne	Piiramatult	- sobib selleks, et kõik alalt läbi kõndivad inimesed ühele lainele häälestada	***
	Mõttemudelite kasutamine	Diskussiooni ajal täidavad kõik iseseisvalt mingisugust mõttemudelit nt SWOT, kognitiivne analüüs vmt. Vt nt raamat "50 edumudelit".	Piiramatult		***
	Poolused	Sobib arutelu käivitamiseks. Mõelda või koguda osalejatelt teemakohaseid väiteid. Jagada ruum 2-ks pooluseks: nõus-poolus ja ei ole nõus-poolus. Väited loetakse ühekaupa ette ja inimesed valivad, kas nad on nõus või mitte ja liiguvad valitud poolusele. Seejärel leiavad oma seisukoha kinnituseks argumente ja näiteid, peale mida tutvustavad vastaspoolusel olijatele. Võib ka poolusi vahetada, et saada uusi mõttemudeleid ja argumente ning suurendada tolerantsust vastasrõõmu suhtes.	Piiramatult	Hea on enne teha kokkulepped, kuidas käituda vajadusel anda üksteisele sõna (kui moderaator tõstab käe, siis kõik, kes näevad, tõstavad käe ja samas lõpetavad koheselt rääkimise). Aitab taibata, kui oluline on anda teistele ruumi mõtete väljendamiseks.	***
	Meetodid		Soovituslik osalejate arv	Märksõnad	(1) Osalejate kaasatuse määr
KESKMISE raskusastmega meetodid	Talgud koos aruteluga	Nt teha korda Paide vanaproua puuriit vahetades samal ajal mingil konkreetsel teemal mõtteid (võib ka koos arutelujuhiga)	7-15	- väike mõnus grupp - hoogtööga sobiv teema - sügavam kontakt	**

Polariseerumine	1. Kõik osalejad valivad seisukoha, kas pro või contra. Pro ja contra paarid jagavad oma mõtteid. 2. Osalejad jaotatakse kahte suurde gruppi pro ja contra. Suures grupis tekitatakse väikesed grupid, kes omavahel arutavad. Kõigile kuuldavaks võetakse väikestest gruppidest mõned esindajad. Moderaator annab pooltele kordamööda sõna, aga ainult tingimusel, et nad on enne eelkõneleja mõtte ümber sõnastanud. 3. Mõistmise kasvatamiseks küsitakse osalejate seisukohti. Enne kui järgmine osaleja saab sõna, sõnastab ta eelmise osaleja mõtted lühidalt ümber. Nõuab kogenud moderaatorit	Piiramatu	- kohane vastanduvate teemade puhul - nt väärtused - eesmärk suurendada mõistmist erinevatel seisukohtadel olevate osapoolte vahel - saame sõbralikult olla erinevatel seisukohtadel	*** / ** / *
Maailmakohvik	Kõik töötavad minirühmades, kõigil kas sama teema või erinev. Küsimused on ette antud. Peale mõnda aega kestnud arutelu on vaja jagada arutelu tulemusi suuremas seltskonnas või riputada neid kuhugi ühte kohta. Võib ka niisama jätta.		loe lisaks veebist	***
Suminarühmad, arutelu rühmades	Sissejuhatuseks/häälestamiseks või arutelu jooksul või kokkuvõtteks - avalda oma arvamust paarides (naabriga), kolmikutes, nelikutes jne või otsi inimest, kellel on sama arvamus või erinev arvamus ja aruta temaga. Moderaator võib erinevatest rühmadest võtta kokkuvõtte kõigile kuuldavaks.	Piiramatu		***
Ring	Arutelu toimub ringis, kõik ringisoliigid saavad sõna.	Kuni 25	- väga mõnus ja ürgne meetod. Nõuab väga head modereerimist ja kindlaid küsimusi.	***
Sotsiomeetriselised harjutused	Nt vali keegi kelle stiil tundub Sulle sarnane, vali kedagi, kes tundub Sulle huvitav, mine tema juurde ja aruta temaga Moodustame Eesti kaardi, kes kust tuleb. Teeme skaala - kui oluline see teema täna tundub. Teeme rea -kes kui kaua on midagi teinud? jne	Piiramatu	- lihtne viis leida suure hulga inimeste vahel ühisosa - NB! lähteülesanne peab olema täpne	***
Vaikiv koosolek Ideesein	1. Arutelu esimesed etapid toimuvad vaikides, ilma omavahel kõnelemata. Moderaator annab rühmadele aruteluteema või probleemi ja paki isekleepuvaid märkmepabereid. Iga osaleja kirjutab oma seisukoha / idee märkmepaberilehele (üks mõte igale lehele) ja kleebib seinale. Luges teiste kirjutatut, võib ta ideid edasi arendada või vastu vaielda, kirjutades oma kommentaarid järgmistele lehtedele (töö toimub ikka veel vaikides). Töö käigus süstematiseeritakse seisukohti, paigutades neid seinale ümber. Kui rühmad on vaikides oma ideed süsteemi paigutanud, siis järgneb kõigile kuuldav kokkuvõtlik ühine arutelu. 2. Arutelu lõpus koguda osalejatelt kirjalikke märkmeid seinale, kangale vms - nt mida kavatsen edasi teha. Märkmeid ei kommenteerita. Karin Hango: Vaikiva koosoleku meetodi puhul on seinale väidete algused (ja neid võib jätkata) *Ma olen rahul sellega, et meie maal... *Hakkasin mõtlema, et... *Ma kavatsen tulevikus... *Me võiksime senisest rohkem... *Eestis on kindlasti vaja... *Vaja oleks lõpetada...	Piiramatu	- efektne	
Ühise pildi joonistamine VÕI onu Raivo jutupliats	Teema avamiseks või kokkuvõtteks keegi joonistab pilti/pildiseeriat ja teised saavad täiendada, joonistatakse ühispilt st arutelu panemine märgisüsteemi. VÕI Iga arutleja visualiseerib rääkimise ajal enda juttu. Vahendid: voolib plastiliinist, maalib guasšivärvidega, lõikab ajalehekollaaži	kuni 25	haarab inimesed kaasa, tahetakse kaasa rääkida, panustada ja näha visiooni. Sobib näiteks visiooni näitamiseks ja loomiseks, toetamiseks. Muudab arutelu omanäoliseks	**
Meetodid	Kirjeldus, näide	Soovituslik osalejate arv	Märksõnad	(1) Osalejate kaasatuse

KÕRGE raskusastmega meetod	Akvaarium või kalavaagen	Osalejatest moodustatakse sise- ja välisring. Algul arutlevad probleemi üle siseringsis olijad (kõik ringsis olijad peaksid sõna saama). Välisringis olijad jälgivad arutelu, kuid ei sekku (neil võib olla spetsiaalne vaatlusülesanne). Etteantud aja lõppedes esitab välisring oma tähelepanekud. Seejärel vahetavad sise- ja välisring kohad ning protsess kordub uue probleemi üle arutlemisega. Järgneb moderaatori juhitud lõpuarutelu. Mõlemad etapid peaksid olema ajaliselt määratletud ja piiratud. Võib teha ka nii, et osalejad võib välja vahetada nõ "jooksvalt" või et akvaariumis olijad esindavad mingeid huvigruppe (võttes nende rolli) ja välisringis olijad on ka seotud huvigruppidega, kusjuures rolle saab vahetada.	10 - 30		***
	Avatud ruum	Osalejad genereerivad küsimused etteantud teemal ning jagunetakse vastavalt oma eelistustele gruppidesse nt probleemide kaardistamiseks ja/või lahenduste leidmiseks.	Piiramatu	- võimalus nn suure küsimuse raames rääkida väga paljude alaküsimuste üle, mida osalejad ise loovad. Eeldab Avatud Ruumi läbiviimise kogemust.	***
	Kõndiv salaarutelu	Inimesed kuulavad kõrvaklappidest teemat ja kõnnivad ringi, ringkäigu vaadeldakse uuritakse, jälgitakse.	20-30		***
	Ringlevad eksperdid või "tühi tool"	Eksperdid ringis arutavad, seejärel eksperdid lahkuvad ja vabanevatele toolidele tulevad vabatahtlikud, kes näit. 1 min jooksul esitavad oma seisukohad ja annavad võimaluse järgmisele. Või nt toolidel on rolli sildid Riigikogu liige, põllumees, töötu, Jõuluvana vastavalt teemale, nt valija toolile saab tulla valija ja küsida ühe küsimuse ja siis tuleb uus.	Piiramatu	- sobib teema avamiseks erinevate nurkade alt - annab inimesele võimaluse panna end erinevatesse rollidesse	*
	1 jääb, teised lähevad	Maaimekokkuvõtte teisend, kuid rohkem juhitud. Sobib kogemuste jagamiseks ja ideede genereerimiseks. Moodustatakse laudkonnad, kus inimesed loendavad ennast ja saavad endale mingi numbri. Nr. 1 jääb alati kohale ja tema ülesanne on alati teha ülevaade uutele tulnutele ja käivitada uus vestlus ning teha endale sellest märkmeid. Korraldaja võib ise püstitada teemad, millest rääkida, kuid seda võib ka eelnevalt ajurünnaku vormis leida.Nr. 1 teeb päris lõpus kokkuvõtte avalikult, esindades enda valikut kõikidest jutuaugustest. Kui 1. raund on möödas, siis nr. 2-d liiguvad ühe laudkonna võrra edasi, nr. 3 liiguvad 2 laudkonda edasi, nr. 4 - 3 laudkonda edasi, nr. 5 - 4 laudkonda edasi. Kui lauas on inimesed muutunud, siis jätkatakse või võetakse uus küsimus, kuulates enne ära nr. 1.	16-30	Enne tuleb endale logistika selgeks teha. Võib tekitada läbiviijas pinget, kui keegi tuleb juurde või arvutamine on sassi läinud.	***
	Diskussiooni võrk	Vaja on igale nelikule 2 paberit ja 2 pliiatsit. 1. korraldada ajurünnak saamaks kas-küsimusi teema kohta. 2. valitakse kas 1 ühine kas-küsimus või iga nelik valib endale sobiva kas-küsimuse.3. nelikutes lepatakse kokku, kes on jaa-d, kes ei-d. Kaks jaa-d keeravad nelikus seljad kahe ei poole. 4. Otsivad argumente oma seisukoha kinnituseks. 5. Läbiviija annab aega 3-5 minutit ja siis annab märku ninad kokku pöörata ja alustada diskussiooni kuni kõik argumendid on leidnud kajastust. Misjärel fikseeritakse ühine seisukoht vastuseks valitud küsimusele.	16-32 inimest.	Hea on , kui osalejate arv jagub 4-ga. Variandina sobib paberite ja rollide vahetus. Kes enne ütlesid ei, ütlevad nüüd jaa ja lisavad jaa-paberile argumente. Sama teevad ei-d. Enne keeravad seljad vastamisi. Järgneb uus diskussioon.	
	Avatud ruum II	Arutelu osalejatest moodustuvad 5-8 liikmelised grupid, kes siis lähevad etteantud teemal rahva seas kindlat sihtrühma küsitlema. Peale 20-30 minutulist äraolekut tulla tagasi ja tehakse kokkuvõtted tahvlitele ning esitletakse tulemusi teistele.	20-60		***
	Talk show osalejatest	Nt teha teemaga seoses grupiarutelud, alagrupid toovad olulisema (nt. neli asja) välja ja saadavad oma tšempionid talk showsse.			*

Üle võlli arutelu	Mida kõike saaks teha, et eesmärk ei õnnestu, et kõik läheneks untsu, otsi kuidas saaks kääki keerata. Mõeldud kasutamiseks konstruktiivse arutelu sees. Näit. ajurünnak teemal, mida kõike teha, et eesti keel oleks 50 aasta pärast kasutusel ainult köögis ja vanaema juures. Aitab näha riske, mida on vaja ületada.	Piiramatult	- hea võimalus mõnda teemat ootamatu nurga alt avada - nõuab hea temperamendiga juhti - rahvas võib minna ekstaasi :)	*
Rollimäng	Moodustada grupid, jaotada rollid ja mängida läbi mingeid teemasid (näit kuidas öelda ei sõltuvusainete pakkumisele) eesmärgiga kas õppida õigeid mustreid või kogeda, kuidas nuri-käitumised toimivad.		- sobib, kui teema eeldab mingeid käitumisi	***
Improteater	Antakse märksõna või olukord osaleja? peab minema rolli ja kehastama kedagi teist, saab kasutada sissejuhatuseks või päeva kokkuvõtteks.		uuri rohkem ise	***
Lugu ehk spontaansusteater	Luguteatri näitlejad mängivad ette kellegi loo (lugu antakse osalejate seast).		uuri rohkem ise	***
Foorumteater	Orienteeritud konkreetse probleemi lahendamisele, etenduse jooksul osalejad annavad nõu jne.		uuri rohkem ise	***
Simulatsioonid	Nt Riigikogu simulatsioon	kuni 101	uuri rohkem ise	***

2. ESINEJAKESKSED MEETODID

Esinejakesksete meetodid saab osalejakesksetega kombineerida ja muuta need selle kaudu samuti osalejakeskseteks.

	Meetodid	Kirjeldus, näide	Soovituslik osalejate arv	Märksõnad	(1) Osalejate kaasatuse määr
	Jutusaade	Klassikaline telesaade näide, kus on hästi määratletud eksperdid ja terav moderaator, kes samal ajal suhtleb (tele)auditooriumiga ja suunab nende küsimusi saate osalejatele.	3+1	peab olema väga tugev moderaator ja minutite pealt läbimõeldud struktuur	-
	Väitlus	Avaliku väitluse formaat, lihtsustatud, kuid tõhus. Osalevad 2 inimest teema poolt ja 2 inimest teema vastu. On rangelt piiratud esinemise aeg ja kord.	4+1	Uuri rohkem Eesti Väitlusseltsi lehel	-
	Intervjuu	Intervjueeritavaks peab olema karismaatiline ning usutav inimene, oma ala ekspert. Moderaatoriks on ettevalmistatud inimene, kes ise ei sära, kuid annab sõna ja aega sellele eksperdile. Kindlasti peaksid olema planeeritud küsimused auditooriumist.	1+1		-
	Tagurpidi intervjuu	Intervjueeritav on isik, kes on tavaliselt vastupidises positsioonis (nt töötaja tööintervjuul või patsient arsti vastuvõtul). Aitab aru saada, mis tegelikult on sinu sihtgruppi jaoks oluline ja mis küsimusi nad tahaksid sinule esitada.	3+1		
	Paneeldiskussioon	Maksimaalselt ühes arutelus kolm inimest pluss moderaator. Kõige populaarsem formaat, mis omakorda tähendab, et see on ka kõige ootuspärasem ja seetõttu igavam formaat. Et põnevaks teha, peab läbi mõtlema täpselt arutelude struktuuri, plaani, teemasid, valmistada moderaatori ette ja mõelda kaasamise meetoditele. Mida vähem inimesi kutsute arutellu, seda sisukam see välja kukub (muidu ei jätku aega oma mõtteid selgeks teha).	3+1		-
	Esitlus	nt film, aruanne, ülevaade	1		-

Atuteluvormide tabel on koostatud 2015. aastal Arvamusfestivali vabatahtlike poolt: Teibi Torm, Ene Velström, Karin Hango, Endel Hango, Margo Loor, Ruti Einpalu, Piret Jeedas, Ene Kulasal, Birgit Rootsi ja paljud teised